

ספר אהלים

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאצרות תורת החסידות
מעובצות זהב ועסודרות
משיעוריו ושיחותיו של
רבי ענחם ענדל פוערנץ שליט"א

פרשת תולדות

שבת קודש

אכסוף נועם שבת
בקדושת השבת וסגולתה

מראדומסק זי"ע, בעל 'תפארת שלמה', על אף גדלו ועוצם חכמתו של בעל 'תפארת שלמה', היה מכניע את עצמו מאד לפני הסבא קדישא, עד שהיה מכנהו בתואר 'הבעל שם טוב השני' מפני המופתים הרבים שהיה מרבה לפעול.

על חשיבות הביטול וההכנעה לצדיק בעבודת הבורא נלמד ממה שכתב בספרו (שמחת תורה), שהיה רגיל רבו זה לספר על הרב הקדוש רבי חיים חייקא מאמדורא זי"ע שעשה בעצמו כמה סיגופים להתענות משבת לשבת כמה פעמים, ואלף לילות היה נעור משנתו ללמוד כל הלילה, ועם כל זאת לא נגמר תקונו, עד אשר בא להמגיד הרב הקדוש דב בער ממזריטש זי"ע לשבת קודש... והיה הצדיק הקדוש מראדומסק אומר לשומעיו ברגשי קודש ונבעגועים: "כיצד אוכל לתאר בפניכם את הסבא קדישא? הרי כל רמ"ח אברי ושמ"ה גידי היו רועדים אף מקול גניחתו!"

מסופר שפעם תהה בעל ה'תפארת שלמה' בפני רבו הגדול: "למה לכם להראות מופתים ולשדד מערכות להמוני העם, הלא הייתם יכולים להקדיש את הזמן הזה עבור למוד תורה וחסידות לאברכים הצמאים לומר ה' ולטהר בזה את נשמות ישראל?"

נענה הסבא קדישא ואמר לו: "דע לך כי שליחותי בעולם הזה היא לפרסם את שמו של השם יתברך בעולם, ועל ידי המופתים נעשה קידוש שם שמים".

היה זה באחת הנסיעות של בעל ה'תפארת שלמה' לראדושיץ. כאשר הגיע, קבלו הסבא קדישא בהתלהבות יתרה ובשמחה רבה, ואמר לו: "מה טוב שבאת הנח! זקוק אני לעזרתך, ויחד נוכל לקדש שם שמים בעולם..."

לא הבין ה'תפארת שלמה' את כונת רבו, אך לא הרהר מאומה אלא נענה ואמר: "אם כך גוזר הרבי, הרי שבדואי אהיה לעזר ולסעד עבורו, ואשמח מאד שתגלגל זכות קידוש ה' גם על ידי".

הורה הסבא קדישא לתלמידו הגדול להשאר בחדרו, ופנה למשמשו: "קרא נא ליהודי שגגיעי הנה מאשכנע עם בנו". יהודי זה, שהגיע מגרמניה הרחוקה, נראה היה רחוק ביותר מעולמה של חסידות, והופעתו בראדושיץ היתה לשיחת היום.

יהודי ללא זקן ופאות, לבוש קצרות, ואף שפת היידיש אינה שגורה על פיו כראוי.

על התורה

שלהבות קודש והגיונות חכמה
מפרשת השבוע

יתן ויהזור ויתן

כאשר אין משאירים מבית פרומה
שאינה הולכת לצדקה, נתן הקב"ה הווא
הורה ונתן

'ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש' (בראשית כו כח) ברכתו של יצחק אבינו ליעקב בפרשתו, פותחת במילים 'ויתן לך'; 'ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש'. ופירש רש"י: 'יתן ויחזור ויתן'.

וצריך להבין, מדוע פירש רש"י את תיבת 'ויתן', שמשמעותה נתינה אחת, בכך שיתן ויחזור ויתן?

ופירש הרה"ק ה'מאור ושמשי' זיע"א, שהואיל ומדובר בצדיק, מוכרח להיות שהקב"ה יתן ויחזור ויתן. שכן הצדיקים צריכים ברכה תמידית המתחדשת מדי יום ביומו, וזאת לפי שדרכם לפזר לצדקה ולמעשים טובים את כל ממונם והם אינם מניחים כספם מיום ליום, והואיל וכך, זקוקים הם לברכה שיתן ויחזור ויתן.

זהו לשוננו: ונראה לפרש על פי פשוטו דהנה מצינו ברבי חנינא בן דוסא שיצא בת קול כל העולם ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לב קבך חרובין וכי (תענית כד:). והענין הוא דהנה הצדיקים על ידי היחודים ממשיכים שפע מעילא לתתא ואינם מחזיקים השפע לעצמם מה שנספח להם, רק נותנים צדקה ולשאר דברים שבקדושה, ואינם מחזיקים השפע שנשפע להם מיום זה ליום המחרת, כי בכל יום עושין יחודים דבר יום ביומו, ועל יחוד יום זה דומה ליחוד של יום אחר. על כן לא משה שהמשיכו ביום זה על ידי היחוד שעשו ביום זה מחלקין לצדקה ולדברים שבקדושה באותו יום עצמו, וביום שלאחריו עושים יחודים אחרים וממשיכים השפעת אחרים ומחלקין גם כן באותו יום, וכן בכל יום יום כן מתנהגים ממיד. וזהו 'ויתן ויחזור ויתן' וכו', רצה לומר כנ"ל, שבכל יום מחלקין לדברים שבקדושה כל מה שנספח להם, ועל ידי זה יחזור ויתן להם השפעות. אמנם לא כן עשו הרשע מה שנספח לו מחזיק לעצמו, ועל כן אמר לו יהיה לשון קיום שיהיה לו ויחזיק לעצמו בלתי עשות צדקה בממונו, עד כאן לשוננו.

מדוע נדרשה אישת הבעש"ט להחזיר
המיעוטה?

ואכן, הנהגה זו נראתה אצל רבים מהצדיקים, שהקפידו שלא להלין אצליהם מעות, ובכל יום ויום רוקנו את כל המעות שברשותם והעבירו אותם לצדקה, כשהם אינם משאירים אצליהם ולו שווה פרומה

עבור צרכיהם שלהם ממחרת. אחד מהם, היה רבינו אור שבעת הימים הבעל שם טוב, שידוע כי הקפיד שלא להשאיר אצלו מעות כלל ואת כל אשר היה לו פיזר לצדקה, כך בכל יום ויום.

וסיפרו, כי פעם הלך רבינו הבעל שם טוב הקדוש זיע"א עם בנו הרה"ק רבי צבי זיע"א כשהיה עדיין נער, ובאו להקביל פני הרב דמתא. בבואם לביתו של הרב, הביט הנער צבי סביבו וראה כי בארונותיו של הרב ישנם כלי כסף רבים, השתומם הנער מאד, שכן בביתו של אביו לא ראה מעולם כלי כסף, ואף הפמוטות בהם העלתה אמו את הנרות בשבת, עשויים היו נחושת פשוטה.

הבחין הבעש"ט בתמימתו של בנו, ובחזרתו אמר לו: אתה בוודאי מקנא למה אין לאבך כלי כסף. אמר בנו: כן. אמר לו: אילו היה לאבך מעות לקנות כלי כסף, יותר טוב היה לפרנס בהם עניים, והמותר ליתן לצדקה.

ואכן, מעולם לא לן אצלו מעות, אך כשבא מן הדרך היה מסלק חובות, והמותר פיזר צדקה באותו יום. ומסופר (שבחי הבעש"ט עמוד קכב), כי פעם אחת הביא הבעש"ט מעות הרבה מן הדרך, ובבואו פרע את חובותיו ואת היתרה פיזר לצדקה, כאשר הוא מבקש מאנשי להמציא לו מצוה לפזר את הממון. אך בין כך נטלה הרבנית מהמעות ואמרה כי נתיח אותן ברשותה, וכך לא אצטרך במשך כמה ימים ליקח בהקפה.

בהגיע הלילה, חש הבעש"ט כי עבודתו, עבודת הבורא, נתקלת בעיכובים. הבין ובא לבית ואמר: תודו לי מי לקח מהמעות, והודתה לו הרבנית שלקחה מהמעות, והחזירה. ובלילה צוה לאסוף העניים וחילק להם המעות.

נדרה שנת המלך

וכך הגיע על עצמו הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זיע"א, כי 'מעולם לא לן אצלי מעות'. ואלו דבריו במכתבו, אותו כתב כהמלצה עבור בן אחותו שבא אליו לבקש ממנו סיוע בידועו כי מקבל הרה"ק מעות מחסידיו, אך גילה כי דודו אינו יכול לסייע לו משום ש'לא לן אצלי מעות', ועתה אינו יכול לקבל אנשים בשל חוליו:

היות שכן אחותי ירט אלי מדרך רחוקה, ה"ה הרב המופלג מו"ה צבי הירש בכרך נ"י מקהילת טיקטין, דטפלי תלוי בו, יש לו בת גדולה וביתו ריקן ואין לו שום מבוא לפרנסתו, ומלאכתו מלאכת הקודש שהיה לומד לתלמידים. וכשמעו דברי האומרים לו שביתי פתוחה לרוחה בפניו מעות צדקה להשיא בתולת עניים, ואמר גם הוא אטע גם אנכי לביתו ודודו יגאלנו, באומר שמעות מונח אצלי בקופסא.

יין מסכתי - הקדוש על היין

אישי ענבים

אחת מהלכות היסוד של קידוש היום, היא שאין מקדשין אלא על היין (פסחים יז.ו). ולא על כל יין, אלא על יין הראוי להינסך על גבי המזבח (בי"ב צז.א), ולא על יין שמרים או על יין מזוג, וכן יין העשוי מצימוקים - לכתחלה אין לקדש עליו.

הלכה זו, קשה עד מאד היה לקיימה במדינות אירופה הצפוניות, שבשל האקלים החריפי השרר בהן אין הענבים מצויים באדמתן.

במדינת פולין בה התגוררו רבים מאחינו בני ישראל טרום מלחמת העולם, לא היו מצויים ענבים אלא צימוקים, וגם הם היו יקרים מאד, ומהם היו בעלי הבתים מייצרים את היין לקדוש ולהבדלה. מומחיות היתה נדרשת לדעת את שיעור הצימוקים שיש ליתן במים כדי שיהיה נקרא 'יין' ושיוכשר לשימוש על פי ההלכה.

סיפר הגאון הצדיק רבי שלום הכהן בנדר זצ"ל, שפעם הגיע הצדיק רבי שמעון מזליחוב זי"ע, המשגיח המפורסם בשיבת חכמי לובלין, לביקור בעירו, ונכח בויכוח אודות שיעור הצימוקים שיש לתת במים כדי שיחשב כ'יין כשר לקידוש ולהבדלה'.

דעתו של הרב מזליחוב היתה להחמיר מאד בשיעור הצימוקים, והוא הביע את דעתו שלא לקדש על יין צימוקים שהיה מצוי.

כשמעו בעל האכסניא שלו את הדברים, תמה מאד ושאל: "הלא בהיותכם כאן אצלי קידשתם על יין כזה?"

ענה הרב מזליחוב על פי דברי הגאון רבנו חיים יוסף דוד אזולאי - החיד"א, שפרש את הכתוב (תהלים קא ב) 'אתהלך בתם לבבי בקרב ביתי', שרק בקרב ביתי אחמיר, אבל כאשר מתארח אני אצל אחרים אין להחמיר על חשבון אחרים.

מי שם פה לארב

על כחה של ברכת 'בורא פרי הגפן' הנאמרת בקידוש היום, להשיב את כח הייבור למי שנאלם פיו, נוכל ללמד מהספור הבא:

מתלמידיו הנאמנים והמסורים של הסבא קדישא רבי יששכר דב מראדושיץ זי"ע היה הרב הקדוש רבי שלמה הכהן

ובאמת לא סיימוהו קמיה שורש ותוכן הדברים מאין יבא פרסוטי ופורוני, שעד הנה הייתי עוסק ברפואות לבני אדם בעוה"י, והיו נותנים לי איש אשר ידבנו לבו, ומוזה הייתי מפזר ומחלק לעני הנמצא ראשון, ומעולם לא לן אצלי מעות.

וכעת זה כמה שבועות אשר הייתי חולי מאד, ואין באפשרי להיות לי פנאי עוד לקבל בני אדם כמקדם, והשעה דחוקה גם לי כעת והשיבותי ריקים. גלל כן כל מי שידבנו לבו הטהור ליחן לאיש הלזה אשר מעולם לא נסע באלה מסעי ומסוה הבושה על פניו למצוה רבה יחשב לו וצדקתו תעמוד לעד לו ולזרעו עד עולם. הלא כה דברי המדבר בצדקה.

את מנהגו זה של אביו שנהג לפזר כל ממנו לצדקה ולא להשאיר אצלו מאומה, אף ביאר בנו של הנועם אלימלך, הלא הוא הרה"ק רבי אלעזר מליזענסק זיע"א, באיגרת שאתה כתב ובה התייחס למנהגו של אביו שלא להלין אצלו ממון (אגרת וקדוש' בסוף ספר 'נועם אלימלך'):

הוא תרצה לומר, אם הצדיקים שונאי בצע מדוע לוקחים ממון מבני אדם אף אם היה נותנים להם כל היום? אהובי אחי יש לי בזה כמה טעמים כמוסים אשר אי אפשר להעלותם על הכתב, אך הפשוט הוא גם כן אמת שמעולם אין מניחים ממון בקופסא, ולא לן אצולם אף לינה אחת הממון. רק מוציאים אותם לצורך עניי ישראל ולצורך בתולת ישראל להשיאם, כי אין מצוה גדולה מזאת כעת אשר בעונותינו הרבים נגזר גזירה בגבולני כידוע.

או שנותנין ממון לפדיון שבוים ומחזיקים לומדי תורה שאין משגיחין עליהם אחרים להחזיקם, כמבואר בספר חסידים שנכון לעשות כך. וזה פירוש הפסוק (משלי י"א כא) 'יד ליד יד ינקא רע', רצה לומר, כשלוקח מיד ונותן ליד אחר עושה טובה לזה שלוקח ממנו שרעה המקטרג עליו למעלה, לא ינקא אותו מנכסיו מלשון (פסחים כב): פלוני יצא נקי מנכסיו.

ואכן, ידוע כי דרכו בקודש של הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליזענסק זיע"א היתה שלא להשאיר ברשותו מעות, ובני ביתו ידעו כי הקפיד שלא להלין בביתו שום מעות, אף פרוטה אחת. כה הורגל במדה זו עד שלא היה יכול לישון בשום אופן באם היה מונח באיזה מקום או באיזה תיבה מטבע שנותר בבית ולא חולק לצדקה. וכן קרה כמה פעמים שקם ממתנו בלילה, שלא היה יכול לישן עד שהוכרחו לחפש ולבדוק בחורין ובסודקים עד שמצאו איזה מטבע קטנה בעל היתה המונח בחורי שול יכיס כס בגד או תיבה. וכאשר נמצא המטבע ביער אותה מיד מביתו, כלומר ששלחו לאדם עני ורק אז יכול היה לעלות על יצועו ולישון את שנתו הקצרה עדי יתגבר ויקום שוב כארי לעבודת הבורא.

וכן ידוע ומפורסם לכל גודל הפלגת צדקת פזרונו ונדבת לבו, כאשר כל אשר לו פיזר נתן לעניים. ועד כדי כך הגיעה הקפדתו בכך, שגם כאשר הביאו לו מעות והם לא הגיעו לרשותו - כבר לא היה להירדם טרם הועברו אותם מעות ליעדם - לידי העניים שציפו להם.

בין היתר סופר כי פעם אחת בא חסיד אחד מהעיר שידלובצה, הוא הרב הקדוש רבי לייבוש משידלובצה זיע"ע, בבואו אליזענסק כבר היתה שעת לילה מאוחרת, אחר צות הלילה, והימים ימי חורף, חושך ואפילה, ושלג וגשם היה על פני כל הארץ. מחמת עייפותו הלך רבי לייבוש לאכסניה תחילה,

ודחה את קבלת פני הרבי למחרת, לאחר שיפוש מטורח הדרך. באמתחתו של רבי לייבוש צרורים היו פתקאות ופדיונות רבים שנשלחו עמו אל הרבי. בכל מקום בו עבר, היו שולחים עמו הזכרות אל הרבי, אלו שנבצר מהם לנסוע בדרך הקשה. הניח רבי לייבוש את צרורו באכסניה ופנה לעלות על יצועו.

באותה שעה ביקש הרבי לעלות על יצועו, אך הרגיש לפתע כי תחת רשותו ישנם מעות שלא נתן לצדקה כמנהגו והם אינם מניחים לו לישון. התחילו כולם בביתו לחפש חיפוש אחר חיפוש בכל המקומות שעלולים היו המטבעות להמצא. בסדקים ובחורים, בכיסי הבגדים ובארונות הכלים אבל לא מצאו מאומה. אמר להם הרבי: שמה בא חסיד לעיר, ויש עמו מעות עבורי הנחשבים כשלי, ולכן לא יכולתי לישון. לכו ושאלו באכסניות אולי בא מי מהחסידים אלי.

הלכו ושאלו בכל האכסניות עד שמצאו את רבי לייבוש באכסניה, ומיהרוהו אל הרבי. נטל עמו רבי לייבוש את כל הקוויטלעך והפדיונות והלך לבית הרבי. כאשר ראה אותו הרבי קידם את פניו בברכת שלום, וביקשו להוריק את כל כיסיו מכל הכסף שנשלח עמו, ואל להשאיר אצלו אף פרוטה. רק אז יכול היה הרבי רבי אלימלך לעלות על יצועו.

אפילו לילה אחד

הנהגה דומה מצאנו גם אצל הרה"ק רבי זכריה מנדל מירוסלב זיע"א שהעיד אף הוא באיגרת על הנהגותיו של הנועם אלימלך זיע"ע, כמו על גדולי עולם נוספים, כי לא הלינו ברשותם ולו פרוטה. וכך כתב באיגרת:

האמת יורה דרכו שאין אתה השגה כל כך להשיג עד היכן מגיעין במחשבותיך הטהורים. אך זאת ידעתי בבירור בעוה"ש"י ודרשתי וחקרתי היטב על כל זה ולא ראיתי מהם שום התרוממות וגיאות או דבר שקר וחנופה לאדם או חימוד ממון או שידבר ח"ו איזה דיבור קל שיגיע להם הנאה גופנית מכח הדיבור ההוא. וזה כמה שנים שאני שרוי אצלם ולא ראיתי מהם שום דבר שפלות, ומעולם לא לן אצלם ממון בקופסא אפילו לילה אחד. ותמיד כל ימיהם עוסקים בתורה ומצוות ומעשים טובים, להשיא יתומים ויתומות ולאמנות ולהתיר אסורים ולפדות השבויים ולרפא החולים ולנחם האכילים ולגמול סודים עם כל אנשים ולהכניס אורחים ולקבל את כל אדם כסבר פנים יפות ולרחם על אביזונים ומצערים ומצערות ישראל.

השמים נקיים מביצות

סיפרו על הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זיע"א, שלא היה מוצא לנפשו מירגוע עד שלא חילק את הפרוטה האחרונה שנמצאה ברשותו בו ביום ולא היה מלינה בביתו עד הבוקר. כל כך, עד שאילו מותר היה מי מבני הבית פרוטה אחת בהיחבא, ולו רק בכדי קניית מעט חלב עם בוקר לפי הטף, שוב היתה שנתו נודדת מעיניו ובשום אופן לא היתה תרדמה נופלת עליו כל אותו הלילה. רק כאשר הודו בפניו על הותרת הפרוטה ובעוד ליל החישה במצוותו למעונו של עני כלשהו, אז רווח לו ויכול היה להירדם קימעה.

שנה אחת, החלו מיד לאחר חג הסוכות לרדת גשמים עזים בזעף, כאשר מזג האוויר הגשום נמשך על פני שבועות רצופים ללא הפוגה, עד אשר מלאו להן כל הדרכים ביצות. המסילות נשתבשו לגמרי

ורגלי עוברים ושבים שבתו מן הארץ. גם כפרמישלאן חזלו ארחות, ומאין באים פרוטה אחת לפרוטה לא נמצאה בכל המון הקדוש.

באותם ימים שהה במעונו של הרבי כפרמישלאן, בן אחיו האברך, אשר נודע לימים כצדיק הקדוש רבי ישראל מקאלוש. באחד הבקרים, בעודו ניצב בחדר דודו הרבי אשר הואיל לשוחח עמו בענייני תורה ועבודה, הבחינו שניהם מבעד לחלון בעני לבוש קרעים המתקדם ופוסע אל עבר ביתו של הרבי. תיכף ומיד חדל הרבי משיחתו. קם ממקומו והחל מפשפש בכל פינות הבית אולי ייקרה לפניו אישיוו חפץ אשר ניתן יהיה למשכנו כדי להשיג 'פרציגר' (מטבע בת ארבעים פרוטות) עוברת לסוחר או חצי 'פרציגר' בהלוואה. אך עתה, לאחר החגים הקדושים, היה ביתו של הרבי ריק ומנוער מכל שמץ של ממון. הכל חולק לצדקה עד הפרוטה האחרונה, ואפילו חפץ כלשהו אשר טרם מושכן כדי ללוות עליו מעות לצדקה לא שרד לפליטה.

בראות רבי ישראל האברך את חדרתו הגדולה של דודו לרגל תום הכסף עד לבתי השאיר פרוטה לצדקה, חשב למצוא עתה שעת כושר כדי להטיף קימעה לדודו על מידת פזרונו המופלגת העוברת כל גבול. הלא רואה את הנך דודי, פתח ואמר, כי מוטב לשייר בבית פרוטות אחדות ולו רק לצורך נתינת צדקה ביום סגריר כגון זה כאשר הבוץ ממלא ארץ ורגלי עוברים ושבים אינה מצויה.

מה הינך סח, ישראלצ"י יקירי, פתח הרבי והשיבו בחיך. הלא בשמים לא יורד גשם ואין שם ביצות. היד ה' תקצר אפוא להמציא למאיר את המעות הנחוצות לו גם היום? ואם כן, לשם מה יש צורך לשייר? עונם מדברים, וההלך העני בקישי על הדלת. אך נפתחה הדלת בפניו, פסע הלה ישירות אל חדרו של הרבי, פתח את תרמילו ושפך מתוכו מלאו השולחן 'פרציגרים', נפרד לשלום חזרו לדרכו. רבי מאיר ואורחו נותרו לרגע משתאים אך עד ארגיעה התעשת רבי מאיר מן ההפתעה ובפנותו אל אחיינו אמר: הריאתי, ישראלצ"י, השמים אכן נקיים מביצות...

'הכסף רין מכל עבר'

על מנהג זה שנהגו הצדיקים לפזר כל ממנם לצדקה ולא להשאיר ברשותם מאומה, הרחיב הרה"ק מצאנז קלויזנבורג זיע"א (שפע חיים' פרשת לך מאמר ד) שהזכיר ויתן, וידעו שגם אם יתנו כל מעותיהם לצדקה, למחרת לא יחסר להם דבר.

ועל כן, אומר השפע חיים, היו צדיקים ממאסים בכסף, ולמשא כבד נחשב אצלם וכדפירש בספר הקדוש 'נועם אלימלך' את הפסוק (בראשית י"ב) 'ואברם כבד מאוד במקנה בכסף וזבה' שהיה לו למשא מה שהשפיע לו השי"ת מקנה כסף וזהב, עיי"ש, דמוטב היה להם שהממון יאה מונח אצל הבורא כל עולמים, ולעת עתה יטפל בזה איזה רשע, וכאשר יצטרכו כבר יבוא לידם.

וכפי ששמעתי מכ"ק אאמ"ר זיע"א [הרה"ק רבי צבי הירש מרודניק זיע"א] ששמע ממוקד'ק [הרה"ק רבי חיים] מצאנז זיע"א שאמר: דבר פלא יש אצלי, הלא איני יכול לסבול כסף, וכידוע שהרבה פעמים היה שורף או משליך לאיבוד סכומי כסף גדולים, אבל אם באם איזה פעם חולף במחשבתי בהעברה בעלמא [בלשון קדשו

'אמאל אמאל לופט מיר דורך א מחשבה'] שאולי אני זקוק לכסף, מיד הכסף רץ אלי מכל עבר, עכ"ד. ולכן היה זקני הקדוש מבזבז כל ממנו לצדקה, כי היה ברור אצלו בידיעה ברורה שאם יודק יחזור השי"ת ויתן לו. ודרכו בקודש היה שלא לן אצלו מעות.

ועוד סיפר (שיעור חורשי" וישלח תשמ"א): כן ידוע על זקני הקדוש (רבי חיים) מצאנז זיע"א שמעולם לא לן בביתו אפילו פרוטה אחת, אלא חילק לצדקה את כל הכסף שנמצא ברשותו עוד באותו יום. כשאיירע לפעמים שזקה"ק הרכיב עצמו לישון ולא הצליח להירדם ביקש ממשמשו ללכת ולבדוק בבתי האכסניה אם הגיע אדם מהונגריה עם מעות בשבילו.

כל היה נהוג אז שיהודי שנסע מהונגריה אל הרב, שלחו אתו כל בני העיר קוויטלעך ופדיונות. הגבאי הלך לבדוק ולחקור, ולצורך כך היה מעיר את האורחים לדרוש מהם אם הביאו מעות עבור זקה"ק. כשמצא את המעות הביאם אל זקה"ק שצוה עליו להטמין את הכסף אצלו ולמחרת יחלקם לצדקה, כי בלילה לא רצה לתת צדקה כמו שכתב האר"י הקדוש, ורק אז היה זקה"ק נרדם על משכבו.

ויקח ויהיודו יורקן

ולשלימות הענין, ולהבנת מה שנוגע לנו למעשה - את הדרך בה נלך, הא לנו דברים נפלאים אודות התנא הקדוש רבי חנינא בן דוסא, שעליו למדנו שפיזר כל אשר לו לצדקה מבלי להשאיר אצלו מאומה, והם מהם שכתב הרבי רבי יהונתן אייבשיץ זיע"א בשרשותיו, וזהו לשונו (ח"ב דרוש ט): להבין דברי הגמרא במסכת תענית (ה): אמרה ליה דביתיה עד אימת ניזיל ונצטער כולי האי, אמר לה מאי נעביד, בעי רחמי ינתבו לך מידי. בעא רחמי, יצתה כמין פיסת יד ויהבו ליה חד כרעא דפתורא דדהבא. חזיא [דביתיה] בחלמא עתידי צדיקי דאכלי אפתורא דדהבא דאית ליה תלת כרעי ואיהו אפתורא דתרי כרעי. אמר לה ניחא לך דמיכל אכלי כולי עלמא אפתורא דמשלם ואנן אפתורא דמיחסר, אמרה ליה ומאי נעביד, בעי רחמי דנשקליניה מינך. בעי רחמי ושקלוהו. תנא, גדול היה נס אחרון יותר מן הראשון, דגמרי דעייבה ייבי מישקל לא שקלי [בתר דיחבאי] ע"כ.

[רבי חנינא שרוי היה בעניות נוראה. אמרה אשתו, עד מתי נצטער כך. אמר לה, מה נעשה, נבקש רחמיים ויתנו לנו שר. ביקשה רחמיים, יצאה כמין יד ממרום והביאה לה רגל אחת של שולחן מזהב. ראתה לאחר מכן בחלום שעתידים הצדיקים לאכול על גבי שולחנות זהב שיש להם שלושה רגליים, והיא יושבת על שולחן של שני רגלים. אמר לה: האם טוב לנו שיאכלו כולם משולחן שלם ואנו על שולחן חסר? אמרה לו, ומה נעשה, תבקש שיקוהו ממך. ביקש רחמיים ולקוהו. ואמרו, גדול היה נס אחרון יותר מן הראשון, שכן יודעים אנו שנותנים אך אין מקבלים חזרה לאחר שנותנים]. ומקשה על גמרא זו ה"עירות דבש' כמה קושיות:

ויש להבין, חסידים כמותם יתאוו להון ולבקש מעולם הבא חלקם, והלא זהו גנאי גדול לצדיק שלא ישמח בביגונו ורעתו אשר קרה לו מזה, כי זהו הכל לטובתו. וח"ו לבקש מעולם הבא לעולם הזה ולעשות קודש חול, כי הלא כל עניני עולם הזה הם הבלי עולם כחציר יבש וכו'.

וגם, מוסיף ומקשה ה"עירות דבש', למה אכן צדיקים בתפורה בג' כרעים ואיהו בב',

לו ולא לה

מפורסמים הם דברי רש"י הקדוש על הפסוק (בראשית כה כא) 'ועתה יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו: 'ועתה לו - לו ולא לה, שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע, לפיכך לו ולא לה'. הוסיף רבינו חיים בן עטר ז"ע בפירושו הנודע 'אור החיים' ופירש על פי זה מקרא שכתוב בתחילת הפרשה (לעיל פסוק ט): 'ואלה תולדת יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק'.

לשון הכתוב קשה מיניה וביה, שהרי 'תולדות יצחק' היינו בניו של יצחק, אך במקום לפרט את תולדותיו של יצחק, הכתוב ממשיך ואומר כי 'אברהם הוליד את יצחק', דבר שלכאורה אין לו שייכות לענין האמור.

ועל פי דברי רש"י האמורים במעלת תפילת צדיק שהוא בן צדיק, מיישב האור החיים שבא הכתוב לומר, כי לא זכה יצחק להעמיד תולדות אלא בזכות שהיה לו אב צדיק, וזו הכוונה 'אברהם הוליד את יצחק', פירושו: בכח זכות אברהם הוליד יצחק את תולדותיו.

וכתב הרב הקדוש רבי שמואל מסוכטשוב ז"ע בספרו 'שם משמואל' (פרשת בשלח), שאמנם מצינו במדרש (שמו"ר כא ד) 'שהכל שוין בתפלה לפני המקום' ואין חילוק בין צדיק לרשע, בין עני לעשיר, בין אדם פשוט למיוחס, אולם מאידך מקרא מלא הוא: 'ותפלת צדיקים ישמע' (משלי טו טז). וכמה מקראות מפורשים, ירימו בגאון קולם על מעלת תפלת הצדיקים ביתר שאת על תפלת זולתם, וביותר מתקבלת תפילת צדיק בן צדיק, כמבואר בגמרא (יבמות טד).

מעתה, השאלה העולה ומתבקשת לכל מעיין היא, מאיזה טעם תועיל לו למתפלל זכות אבותיו הצדיקים? מה יתרון הוא זה? וכי ומה תאמר, אדם שהוא חסר יחוס, אך מתפלל הוא מקיאות לבו, כלום תהא תפילתו פחותה במעלתה מתפילת רעהו המיוחס, אשר מוציא דיבורי התפילה מפיו ולבו בל עימו? שאלה זו מיישב השם משמואל בהמשך דבריו, וכדלקמן.

הסביר השם משמואל, כי משמעותה של התיבה 'תפלה' היא 'חיבור' עם הבורא יתברך. כמובא, שתיבה 'תפילה' היא מלשון 'פתיל', שמשמעותו חיבור. וכפי שמצינו בתורה את הביטוי 'צמיד פתיל' (במדבר יט ט) - 'צמיד' הוא המכסה שעל פי הכלי, ו'פתיל' הוא שהוא הוודק בחוקה לכלי. הרי שענין התפילה הוא לחבר את היהודי המתפלל אל אביו שבשמים.

אך יש להבין, מוסיף השם משמואל ומקשה, היתכן שיהיה לבשר ודם קרוץ מחומר חיבור עם הבורא יתברך? הלא אפילו אופני הקודש ושרפי מעלה אין להם השגה בו יתברך ובהתקרבת אליו הם מתבטלים מיד מהווייתם, לאשר אין בהם יכולת לסבול אורו המרומם!

וכאן מבאר השם משמואל באופן נפלא: אכן, מצד הגוף אין לאדם המגושם שום השתוות ואיזו קרבה ושום יכולת להתחבר עם חי העולמים ברוך הוא. אלא שבכל יהודי טמונה נקודה רוחנית פנימית, שהיא חלק א-לוה ממעל. נקודה זו נקראת 'חידה שבנפש', וגם נקראת 'בתולה ואיש ידעה', על שם היותה רוחנית ומזוככת ונבדלת מכל סיגי

החומר והגשמיות. ובנקודה זו אכן שייך חיבור עם האלוקים. ועל ידי חיבור זה, יש ממילא חיבור לכללות האדם עם ה' יתברך.

אלא שדבר קשה הוא לעורר את הנקודה הזו להתחבר עם ה', מחמת שסביב לה סוככים וחוצצים מסכים ומפריעים רבים, אלו הן התאוות החומריות שמצד הגוף. וכל עוד שהתאוות שולטות באדם, הרי שולט בו צד החומריות, ואינו יכול להתחבר להקדוש ברוך הוא.

לכן כשבא האדם להתפלל, מיד מתעוררים כנגדו כל המפריעים הנזכרים, שמקורם מצד הגוף ותאוותיו, והם אינם מניחים את נקודת נשמתו הטהורה להתעורר ולשפוך שיחה בביטול ובהכנעה לפני ה'. רק על ידי שהאדם מזכך את חומריו, או אז מתעוררת אותה נקודה הטהורה ונכנעת מאוד לפני ה' ומתחברת אליו בתפילה, ואז האדם דבק בקונו ומפיק רצון מלפניו יתברך.

במצאנו אומרים, כי מעלת התפלה היא לפי מידת הזדככות החומר.

מעשה יובן הטעם לכך שתפלת צדיקים ישמע' ואינה דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע, שכן בנו של הצדיק, מזוכך חומריו ביותר, שהרי הוא מזוכך בתולדתו בלבבו רוחני קדוש, שהמשיכו לו אבותיו בכח קדושתם. וממילא נקל לו לעורר את הנקודה הפנימית שבו בעת התפילה.

הסבר נוסף מצינו ביתרון ומעלת תפילת צדיק שהוא בן צדיק, אותו הביאו רבים מרבתינו גדולי ומאורי הדורות.

צדיק בן צדיק, בעומדו להתפלל ולשפוך שיח לפני קונו, נשען הוא על זכות אבותיו הקדושים. זוהי גישה של ענוה ושפלות, כאשר האדם אינו רואה חשיבות בעצמו אלא נשען אך ורק על אבותיו וכל בקשתו מה' יתברך היא שיענה לו בכח זכותם. והקדוש ברוך הוא חפץ בתפילתו של העניו.

מי יותר עניו?

מסופר על צדיק אחד ששמו כהן נפרש, שהיה נוהג לנסוע מדי תקופה אל הרב הקדוש רבי שלום מבעלזא ז"ע, והיו שני הצדיקים מתוועדים ביניהם וממתיתים שיח סוד בדברים העומדים ברומו של עולם.

פעם אחת כאשר בא אל הרב הקדוש, נדמה היה לו כאילו הוא מרגיש התנשאות עליו, יען שהיה ממשפחה מיוחסת ואבותיו היו גדולי תורה, ואילו אותו צדיק לא היה בעל יחוס, אבותיו היו אנשים פשוטים ולא מפורסמים. הדבר גרם להעלות רגשות טינה בלבו של אותו צדיק כלפי הרב הקדוש השר שלום, כחושבו לעצמו: מדוע רואה הוא עצמו כגדול ממני, ומה בכך שהוא מיוחס מגזע תרשישים, סוף סוף אף אני צדיק הנני, ומה לו להתנשא עלי?

הכיר הרב הקדוש מבעלזא ברוח קדשו את מחשבתו והרגשתו של הרבי הניצב מולו, פנה אליו ושאל אותו: "אמור נא לי, מי הוא הגדול יותר, האם צדיק אשר נולד למשפחה ידועה ומיוחסת, או הנולד למשפחה של בעלי בתים שאינם בעלי תורה?"

נבון אותו צדיק, ולא השיב דבר. נענה לו הרב הקדוש מבעלזא ואמר: "הרי אמרו רבותינו ז"ל שצריך אדם לומר 'מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי', הרי שאדם אשר אבותיו היו בעלי תורה ויראי שמים,

תפילה פנינים וערגלויות בעניני עבודה שבלב זו תפילה

עם הרב הקדוש רבי פייביש מיאברוב ז"ע בעניני שידוכין. בתוך שיחתם אשר היו ביניהם מעניני השידוך, סיפר זקני רבי איצקל מהמבורג, נכד המהר"ם מטיקטין ולמעלה בקודש.

הקשה רבי פייביש: "הלא העיקר הוא עבודת ה', ומה לנו צורך ביחוס?" ועל כך השיב לו הרב הקדוש מרופשיץ כאמור. ולאור מעשה זה, פירש נינו בעל 'עטרת ישועה' את הכתוב 'ויאנחו בני ישראל מן העבודה' כמין חומר: אחרי שעבדו בני ישראל את בוראם, התאנחו במרירות הלב על שלא היתה עבודתם שלימה, הגם אשר 'ותעל שועתם אל האלהים', שהתפללו בכל כוחם והועילה תפילתם ועלתה שועתם השמימה, עם כל זאת עדיין לא נחה דעתם ונאנחו.

ומעתה, יוטעמו היטב המשך דברי הכתוב: 'ויזכור אלהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב', שכן העובדה שהם מתאנחים אחר העבודה, מעידה עליהם כאלף עדים שהמה מיוחסים, שלשלת היוחסין, גזע תרשישים, עד האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב.

דף דף מכות אביך

ענין זה הסמיך הרב הקדוש רבי אשר מרינוב ז"ע בספרו 'מעדני מלך' (פר' שלח) על דברי הכתוב (במדבר יג ב) 'למטה אבותי תשלחו כל נשיא בהם', כרמו לאותם מיוחסים ובעלי השושלות המפוארות, לבל יגבה לבם במה שאבותם ואבות אבותם היו קדושי עליונים וצדיקים גדולים. כי אדרבה, ככל שאבותם היו גדולים יותר, מוטל על בניהם וכל יוצאי חלציהם להיות יותר בשפלות רוח ולומר: 'מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי'.

זהו מאמר הפסוק 'למטה אבותי', כלומר, המעלה בזכות אבות היא שיבוא האדם על ידי זה לבחינת 'מטה'; שפלות רוח, שיהיה בעיניו כאילו הוא נתון בדיסה התחתונה מטה מטה. 'תשלחו כל נשיא בהם', היינו תשלחו ותסלקו מאיתכם את ההתנשאות הבאה על ידי אבות, שכן עיקר עבודת ה' של האדם היא באופן שיהיה שפל בעיני עצמו.

וכבר קדמו הרב הקדוש הרבי רבי אלימלך מליזענסק ז"ע בספרו 'נועם אלימלך' על הפסוק (בראשית יב א) 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך', שפירושו הוא שאדם צריך ללכת ולפנות מהדרך הלא טובה הזו, שהוא מתפאר ומתגאה בכך שאביו היה צדיק גדול.

והוסיף ה'נועם אלימלך', שהן צדיק בן צדיק והן צדיק שאינו בן צדיק, שניהם לעולם להתרפות בעבודתם מחמת ענין זכות האבות, ומוטל עליהם לחזק עצמם בעבודת ה'.

הצדיק שהוא בן צדיק, לא יסמוך על זכות אבותיו הקדושים, שמתוך כך ירפו ידיו בהשתדלותו בעבודת ה', אלא יוסיף להלך הזמן חיל ואומץ בעבודת הקודש. וכן צדיק שאינו בן של קדושים, לא יתייאש ויחשוב שחסרון זכות אבות ימנע ממנו להגיע למדרגות עליונות בעבודת בוראו,

הולך תמיד בלב נשבר ורוח נכאה, בידעו מרת נפשו שעוד לא הגיעו מעשי למעשי אבותיו. ואילו צדיק שאבותיו היו אנשים פשוטים, הולך תמיד בהתנשאות וגבהות הלב, כי כשמשווה את עצמו לאבותיו, חושב בדעתו, הלא מעשי כבר גדלו ועברו הרבה ממעשי אבותי..."

מעשה זה לאלפנו בינה בא, כי עצם היחוס כשלעצמו אינו העיקר, אלא עיקר מעלת היחוס היא בכך שהאדם מתוך שמשווה עצמו לאבותיו הקדושים, הריהו מגיע לידי שפלות וענוה, ובנוסף מחזק בעצמו את שאיפת הקודש להמשיך לעלות בהר ה' עד שיזכה להתדמות לאבותיו.

וזדרכם של הצדיקים, שאינם מאפשרים ליחוסם הרם להביאם לידי התנשאות וגאווה חלילה, אלא אדרבה, הם משתמשים בו כאמצעי וככלי להגיע לידי ענוה. והלא עיקר קבלת התפילה תלויה במידת הענוה והשפלות, כדרך מאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים נא ט) 'לב נשבר ונבזה אלקים לא תבזה'.

הבדל של כוונת יו"ש

בדרך הליצה וצחות פירש הרב הקדוש רבי יהושע הורוויץ מדיזיקוב ז"ע בספרו 'עטרת ישועה' (פר' שמות) את הפסוק (שמות ב כג-ד) 'ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויעקבו וגו' ויזכור אלהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב, על פי מעשה שהיה בזקינו הקדוש מרופשיץ.

מעשה זה נשמע גם מפי הרב הקדוש רבי יחזקאל שרגא משינאווא ז"ע על אחד מיידידיו של הגאון הקדוש מרופשיץ שיש בעמו על ספסל הלימודים. כעבור זמן, כשכבר היה הרב הקדוש מרופשיץ מפורסם מאד, נפגש פעם אחת עם אותו חבר, והוא שאל אותו: "אמור לי חברי, הלא אנו למדנו ביחד בביתא אחת, וכיצד קרה דבר זה, שאתה נעשית בעל מופת ופועל ישועות בתפלתך ואילו אני לא הגעתי למדרגה זו, לא מינייה ולא מקצתיה?"

הראה לו הרבי כוונת יו"ש-יין-שרף ואמר לו: "זהו החילוק ביני ובינך!"

כאשר הגך עומד בבוקר השכם ללמוד בהתמדה עד אור היום, ולאחר מכן אתה מתפלל בכוונה, סבור אתה בצדק כי זכאי אתה לכוונת יו"ש-יין-שרף בגמר התפילה, בעד עבודתך התמימה והישרה.

ואילו אני, אף על פי שאני גם כן עומד בבוקר השכם ולומד בהתמדה ומתפלל בכוונה, בבואי לשנות 'לחיים' לאחר התפילה, אני נזכר בצדקותם וקדושתם של אבותי, עד כמה אני גופל מהם במדרגה וכאין נחשבה עבודתי נגד עבודתם הישרה והתמימה, על ידי כן אני מגיע לרגש של שפלות, וידוע ששפלות וענוה מסוגלות הן לקבלת התפלה, על כן תפילתי מתקבלת" (כנסת יחזקאל, פר' במדבר).

ובנוסף אחר סיפר הרב הקדוש מדיזיקוב, כי היה זה בעת שהתוועד הרב מרופשיץ

מה זה, וא"כ היא ליה למהיב דבר אחר שאינו כרעים. ובכלל, מה איכפת ליה לרחב"ד אם יהיה על שנים או על שלשה כרעים. ועוד, מתחילה מה קסבר, הלא ביקש מן עולם הבא, וכי לא דבר זה יהיה חסר לו מעולם הבא. הלא על זה היה מתחילה המבוקש לנכות לו מן שכרו דעולם הבא וליתן לו תמורתו בעולם הזה.

וגם, מה שאמרו כי היה נס כי לא שקלי משמיא. הלא מקרא מלא (איוב א נא) 'ה' נתן וה' לקח', וגם מה שאין לוקחים משמיא הוא להרע לאדם, כי מעלין לא תצא הרעות, אבל כאן הא היה לטובה ורצונו בכך.

ולבאר הענין מביא הרבי רבי יהונתן ביאר נפלא עד מאוד אשר דרשו לפני צאן מרעיתו בערב הימים הנוראים, והא לנו דבריו:

אבת הענין הוא בדרך פשוט, כמו שדרשתי בזה בק"ק מיץ יע"א וראוי לאמרו שנית, הואיל דנוסק בהאי ענינא והארכתי בו כעת ביותר מבואר. כי ידוע כי הצדיקים אין להם מנוחה והם כל היום כוספים וחומדים לקיים מצוות, ומתעצבים ביותר אם חסרה להם מצוה אחת, כי זהו כל אדם וכל חפצם וישעם בזה.

והנה רחב"ד ואשתו חמדו מאוד לקיים צדקה שהיא אחת ממצוות גדולות, וחמדו למאוד למצוה זו ולא היה באפשרותם לקיים, כי דחיקי להו שעתא ביותר. ולכן אמרה לבקש דבר מעולם הבא כדי להיות לו בעולם הזה, כדי שתוכל לכלכל אביונים ולחלק צדקה בישראל לקיים רצון ד'. ולכן אף כי ידעה כי אין כל עניני עולם הזה ערך למקצת שכר בעולם הבא, לא חסה על זה, רק לקיים מצות ה' זו צדקה, שלא היה בידם לקיים כעת לרוב דוחקם, והתפללה ויהיב ליה חד כרעיה דדהבא.

אבל באמת טעון, כי ביש להם ממון ועושים צדקה בפועל, אי אפשר שלא יהיה בו פקפוק והרבות לאחד ולמעט לאחד, כי מי יוכל ליתן לכל איש ואיש די מחסורו, וגם לא ימלט שיש בו קצת ונדנדו יוהרא ונשיאות פנים וחלוקת כבוד וביוש לעני ואין נותן לו כפי הראוי בסבר פנים יפות, ומי הוא שיאמר זך פעלי ואין בו שכולה ופקפוק. אבל כאשר אין לו ומחשב וחומד למצוה זו רק שאין ספוק בידו, הקב"ה מצרף מחשבתו, כי למעשה כאלו עשהו על תכלית השלימות והדקדוק בלי סיג ופשע, כי למחשבה אין תפיסה, והצדיק חושב אילו היה לו היה עושה מצוה בשלימות מבלי סיג ופשע, וכמחשבתו כן נחשב אצל ה' למעשה, וירצה ה' פעלו תמים.

וזהו שהראוהו משמיא, אתה חשבת לקיים מצות גמילות חסד לדלים, נזובה תוחלתך, כי צדיקים דלים כמותך יש בו בפתורא ג' רגלים, היינו ג' רגלים שהעולם עומד, תורה עבודה גמילות חסדים. אבל פתורא דיליה חסר רגל אחד היינו גמילות חסדים, כי על ידי כך נתמעטה אצלכם גמילות חסדים כמו שכתבתי, כי אי אפשר לקיים המצוה בשלימות, וחשבת לתקן וקלקלת, כי בזה נתמעטה הגמילות חסדים כי אי אפשר לעשותה על בוריה.

ובשמעו זאת התפלל שיהיה נלקח ממנו וכו', ועל זה אמרו שזה היה נס גדול, כי זה היה מוכן לעניינים להחיות עם רב דלים מישראל. ועל זה לקחו לכתחילה, ועכשיו דניטל הימנו גרם רע לעניינים, ולחמם הוא. ומכל מקום צדיק כמותו גזר אומר ויקום ונלקח הימנו, וזהו היה נס גדול שקשה מראשון. ע"כ.

דבריו כאלו אמר יאירו לנו נתיב בדרכי העבודה, ומהם למדנו שפעמים ההכנה למצוה והתשוקה הטהורה לקיימה גדולה מהמעשה עצמו, יען כי המעשה אי אפשר לעשותו תמיד בשלימות ואי אפשר שלא יכנסו איהו נגיעה או פנייה שלא לשם שמים. מה שאין כן הרצון והמחשבה הם בתכלית השלימות והדקדוק, ופעמים העני החומד ומשתוקק לקיים את המצוה שכרו גדול מהעשיר שעלה בידו לקיימה בפועל.

וכמו שמסיים שם בדברים המחזקים כל לב, שאותם עלינו להציב נגדנו כתמרוור:

בזה כמה גדול הרהור הלב החומד לעשות מצוה כדחזי רק שאין סיפק בידו מכל מקום יותר מן העושה, כי הקונה אתרוג מהודר דמים יקרים יש בו חלק יצר הרע גאוה וכדומה בעונותינו הרבים כנודע לכל, אבל עני החומד אילו היה לו מעות היה קונה אתרוג מהודר לכבוד מצות ה', בזה אין תערובת גאוה וכדומה, והוא כולו כלי ליה' ויחשב כמצוה גמורה. והנה עם כל זה לאו ללב חובת העבודה כי אם גם פועל ידיו ירצה, צריכים להיות במעשה גם כן. עד כאן לשונו הנפלא, ואנו עלינו ליישם הדברים, ועל אף שלא נוכל להגיע לדרגת הצדיקים שאינם משאירים ולו פרוטה ברשותם, ולמרות שלא נוכל להגיע למדרגה רמה זו של עשיית מצוות הצדקה ללא כל נגיעות, עם כל זאת, וכדבריו של רבי יהונתן, יש להרבות במעשים ככל האפשר, ולפזר ממעותינו לצדקה עד כמה שתשיג ידיו, תוך אמונה שהקב"ה, מקור הברכות, יתן לנו ויחזור ויתן לנו כדי מחסורינו והרבה יותר:

"והנה עם כל זה לאו ללב חובת העבודה כי אם גם פועל ידיו ירצה, צריכים להיות במעשה גם כן".

לגדל זקן ופאות".
חיוך רחב פשט על פני הצדיקים לשמע בקשתו, אך הסבא קדישא מראדושיץ עמד על דעתו בתוקף רב. "יכול אתה לבחור בין השנים: או שתקבל על עצמך תכף ומיד לגדל זקן ופאות, וכך מובטח לך שתעלה ארוכה לילד, או שתבחר בהמשך בהמצב הקיים, אך גם בנך ישרא כמות שהוא.
עליך לקבל את ההחלטה כעת".

ברירה אחרת לא נותרה בפניו. כשדמעות חונקות את גרונו, אמר: "מה אין אבא עושה עבור בנו יחידו?!"

מוכן אני ומזומן לשמור ולקיים כל דבר שתאמרו לי ובלבד שישמע בני וידבר כאחד האדם".

אורו פני הצדיקים, והסבא קדישא הרעיף על ראשו ברכות ותשבחות לרוב.

"אמנם הבטחתי רפואה לבנך", אמר הצדיק, "אך מבקש אני ממך להמתין בעירגו עד לשבת קודש.

בליל השבת עורך אני שולחן, ורצוני עז שתשתתף בו".

יצא היהודי מעל פני הצדיקים, והשמועה עשתה לה כנפים.

בליל שבת תעלה ארוכה לנער החרש-אלם... הגיע ליל השבת. כל בני העיר נהרו לבית המדרש.

הכל בקשו לחזות בפלא כמו עיניהם. הספקנים שבהם נסו לדובב את הנער, אך זה לא הבין כלל מה רצונם ממנו. הוא לא שמע את קולם, ולא יכול היה לענות להם.

כאשר נכנסו הצדיקים לבית המדרש, רמז הסבא קדישא ליהודי הזר שיעמד בסמוך אליו עם בנו, והחל לקדש על הכוס בהתלהבות עצומה כדרכו.

כאשר סיים, שתה את רבה של הכוס, ואז נטל את הגביע בידו, ויחד עם תלמידו הגדול בעל "תפארת שלמה" הגיש את הגביע לפי הנער האלם.

מהומה התחוללה בהיכל. הכל נדחקו קדימה, על מנת להיטיב לראות את הפלא, עד שנאלץ הצדיק לגעור בקהל.

"ברוך" צוה הסבא קדישא את הנער. והנה, הנהן הנער בראשו כביכול שומע הוא מבטן ומלדה...

"אמור אחרי: 'ברוך'!" אמר הצדיק. "ברוך" נשמע קולו הנבוך של הנער בבירור.

"... בורא פרי הגפן!" סיים את הברכה. לקול ה'אמן' המהודד של הקהל הנרגש, ולמול בכיו הסוער של אביו.

מאז ואילך הפך היהודי ה'אשכנזי' לחסיד מובהק, והיה פוקד את חצר הצדיק בקביעות יחד עם בנו, כשפניו מעטוטרות, כמובן, בזקן ובפאות....

נכנס היהודי הזר עם בנו אל חדרו של הצדיק, ושח את צערו: "בן יחיד יש לי, אך חרש-אלם הוא מיום הולדו, לא עלינו.

עשיר גדול אני, וממון רב פיזרתי לרפואתו, פרוטה לא חסכתי על מנת למצא רופא או פרופסור שיצליח לרפאו, אולם למרות כל מאמצי הכבירים, נותר מצבו של בני ללא שיפור, והוא אינו שומע ואינו מדבר".

שמו של הסבא-קדישא כעושה נפלאות הגיע עד לגרמניה הרחוקה, עד שיהודי זה, שנואש מלבקש רפואה אצל הרופאים, ארו את חפציו ויצא לדרך הארוכה.

"עשיר מופלג אני", הטעים היהודי, "ממון רב אתן לכם, ככל שתחפצו! ובלבד שבני יפתח את פיו ואת אזניו ויתחיל לדבר ולשמוע!"

ענה הסבא קדישא: "לא כסף ולא זהב רוצים אנו ממך, ואין אנו זקוקים לכסףך.

בקשה אחת לי ממך, ותלויה היא בחוט השערה!" זקף האישי את גבות עיניו בתמייה. מהי הבקשה התלויה בחוט השערה?

הסביר הסבא קדישא: "עליך לקבל על עצמך לגדל זקן ופאות.

אם תתחייב לנו לשמור על הדרת פניך ולא לגלח עוד את פאות ראשך וזקנך, מובטח כל נאמנה שבנך יתרפא ויהיה כאחד האדם!"

בידך הדבר! ואם תעשה כן, תזכה לראות בעיניך נפלאות תמים דעים השם פה לאדם".

היהודי החויר כסיד. תנאי כזה לא העלה על דעתו... בתחנונים ממש הפציר בפני הצדיקים:

"אנא מכם! בקשו ממני כל בקשה שתעלה על לבכם, ובלבד שתסירו מעלי 'חרפה' ורואה זו של גידול זקן ופאות.

אין אף יהודי אחד בעירי המגדל זקן ופאות, ואפלו הרב אינו עושה כן. ולא זו בלבד, אלא שגם בכל הערים שסביב אין בנמצא יהודים המגדלים זקן ופאות.

תארו לעצמכם אלו בזיונות יהיו לי כשאבוא לעירי בחזות כזו..." התחנן היהודי.

אך הסבא קדישא לא ותר, ועמד על דעתו: "אם תגדל את זקנך ופאותיך, יתרפא בנך. אחרת, לא אוכל להבטיח..."

משראה היהודי כי הסבא קדישא עומד על דעתו, בקש מאת הצדיקים 'ארכה' של שלשה שבועות עד שיחול תקפו של 'גזר הדין'.

"בעוד שבועיים עתידה אחותי לחתן את בנה, ובוש אני לבוא בזקן מגודל אל השמחה, כשכולם סביבי מגלחים.

מיד בתום שבעת ימי המשתה, מוכן אני להתחיל

תפילה

המשך מעמוד ג

אלא יעבוד את ה' בכל כוחו, ועל ידי כך יתקיים בו מאמר חכמינו זכרונם לברכה (יומא לה): "הבא לטהר מסייעים אותו". אף עליו נאמר 'לך לך מארצך... ומבית אביך', בא הכתוב כמזוהירו: אל תשיגח על ארצך ועל בית אביך ותגיע לכדי יאוש חלילה, אלא תעבוד את ה' כפי כוחותיך הייחודיים.

קרוכים-רהוקים

ובאמת, יש לדעת כי ענין היחס אינו שייך רק אצל יחיד סגולה בלבד. לא ולא!

כל בר ישראל מיוחס הוא, שהרי בן האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב הוא! ובעובדה זו עליו להתבונן ולשאוב ממנה חיוק גדול.

וכן כתב הרב הקדוש רבי ירחמיאל ישראל יצחק מאלכסנדר זי"ע בספרו 'ישמח ישראל' (פר' שמוח), שעל כל אדם מישראל לחזק את עצמו ולזכור את מקור מחצבתו, האבות הקדושים, ועל כותם הגדולה ישען בבואו לטווח תפילתו לפני הבורא יתברך, וכך יאמר: "גם אם איני ראוי מצד עצמי, מכל מקום הנני בן האבות הקדושים, ובזכותם תעלה תפילתי האביון ולרחמים ולרצון לפני כסא כבודך".

ואל יאמר אדם: "הלא האבות הקדושים חיו לפני דורות רבים, ואיך אשען עליהם?! וכי לזה ייקרא יחוס?!" אלא ידע נאמנה כי גדולה היא זכות אבותינו הקדושים להשפיע עד סוף כל הדורות ללא חילוק כלל.

מעשה מפורסם הוא בעני מרוד שפנה לבקש עזרה מגביר נכבד בעל אמצעים, ובתוך הדברים גילה את אזנו שקרובי משפחה הם, ואף תיאר לו בפרוטרוט את אופן הקרבה.

אך לגודל אכזבתו, פטרו הגביר בתשובה קצרה: "הלא זוהי קרבת-משפחה רחוקה ביותר..." והעניק לו מתת זעומה.

עכבור ימים מספר, ביום שלישי של הסליחות, נתכבד אותו גביר לעמוד לפני התיבה. בהגיעו ליזכור ברית אברהם' הרים קולו כנהוג.

אז-אז התגנב מאחוריו אותו עני וחיקה את תשובתו: "הלא זוהי קרבת-משפחה רחוקה ביותר..."

לשמייעת השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

